

Eerherstel voor de macro-economie

Een van de opvallendste ontwikkelingen rond de recente gebeurtenissen op de aandelen- en valutamarkten is de plotselinge herwaardering voor het macro-economische beleid. Misschien dat de jaren dertig weer even dichtbij waren en iedereen tot bezinning brachten. Hoe dan ook, in weerwil van de gangbare orthodoxie, die leert dat de economie het best floreert als markten volledig vrij functioneren en de overheid zich zo weinig mogelijk met de economie bemoeit, pleit bijna iedereen nu voor een internationaal gecoördineerd beleid om de effectieve vraag op peil te houden en voor internationale afspraken om een eind te maken aan de onzekerheid op wisselmarkten. In de financiële pers verschijnen zeer gedetailleerde analyses van wat de Amerikaanse, Westduitse en Japanse autoriteiten op monetair en budgettair gebied te doen staat om een recessie – of erger – te voorkomen. Dit gaat lijnrecht in tegen wat monetaristen, supply-siders en nieuw-klassieken de laatste jaren over de effectiviteit van het conjunctuurbeleid en de zin van overheidsinterventie op markten te berde hebben gebracht. Het vertrouwen in de automatische evenwichtsherstellende werking van het marktmechanisme heeft door de recente gebeurtenissen blijkaar een flinke klap gehad.

Dat het getij van de economische opvattingen lijkt te keren, staat natuurlijk niet los van de ervaringen die de afgelopen jaren met het vrije-marktbeleid zijn opgedaan. De eerste klap kwam al van het monetaristische experiment in de VS, dat aan het eind van de jaren zeventig tot steil oplopende rentes en de zwaarste recessie sinds de tweede wereldoorlog leidde. De conclusie was dat het misschien toch beter was een gematigd monetair beleid te voeren, waarbij monetaire autoriteiten over discretionaire bevoegdheden beschikken. De supply-side-politiek van Reagan leek succesvoller. De combinatie van belastingverlaging, uitgavenverhoging (defensie) en peptalk (Reaganomics) bracht de Amerikaanse economie in een geweldige euforie. De verwachte inverdieneffecten, die het begrotingstekort binnen de perken moesten houden, bleven echter uit en uiteindelijk mondde Reaganomics in een ordinaire overbesteding uit. Dank zij een relatief hoge rente in de VS verliep de financiering van tekorten uit buitenlandse middelen gedurende lange tijd nog betrekkelijk probleemloos. De macro-economische onevenwichtigheden werden echter steeds groter en de VS ontwikkelden zich tot het grootste schuldenland van de wereld. Gevolgen voor de dollarkoers konden uiteindelijk niet uitblijven.

Geheel conform de ideologie van de vrije markt werd de wisselkoers van de dollar aan het spel van vraag en aanbod overgelaten. Zo kon het gebeuren dat de waarde van de dollar in twee jaar tijd ten opzichte van de Dmark en de yen verdubbelde en daarna met dezelfde vaart weer terugviel. Voor internationaal opererende bedrijven werd het ondernemen op die manier tot een roulettespel gedegradeerd. Er werden dan ook pogingen in het werk gesteld om door valutamarktinterventies de koersen binnen bepaalde grenzen te stabiliseren. Bij gebreke aan binnenlandse beleidsaanpassingen bleek echter ook dit beleid tot mislukken gedoemd.

Zowel op het vlak van de rentestanden als op dat van de conjunctuur en de wisselkoersen heeft het vrije-marktbeleid in de afgelopen jaren dus tot extreme schommelingen geleid. De economische en sociale kosten daarvan zijn buitensporig hoog. Geen wonder dat er steeds meer stemmen opgaan om tot internationale coördinatie en op die manier stabilisatie van de wereldeconomie te komen. Tot nu toe zijn die geluiden echter steeds op twee belangrijke bezwaren afgeketst. In de eerste plaats het ongeloof – geënt op monetaristische en nieuw-klassieke inzichten – dat stabilisatie van markten door overheden mogelijk is. In de tweede plaats de vrees – gevoed door ervaringen in de jaren ze-

ventig – dat macro-economische beleidsinstrumenten op oneigenlijke wijze gebruikt worden, waardoor het beleid voor de economie als geheel uiteindelijk meer nadelen dan voordelen oplevert.

De beantwoording van de vraag of stabilisatie van de economie door overheidsingrijpen mogelijk is, hangt af van de visie die men op de werking van markten heeft ¹⁾. De aanhangers van de evenwichtstheorie (monetaristen, nieuw-klassieken) veronderstellen dat marktpartijen er na verloop van tijd in slagen de evenwichtsprijs te vinden die vraag en aanbod met elkaar in overeenstemming brengt. De achterliggende gedachte is dat het voortbestaan van marktonevenwichtigheden voor de partijen aan beide zijden van de markt onvoordelig is. Voor de overheid is derhalve geen rol weggelegd; zij kan het marktproces alleen maar verstoren. De aanhangers van de onevenwichtigheidstheorie (neo-keynesianen) daarentegen veronderstellen dat markten niet steeds door prijsaanpassingen worden geruimd. Dat komt omdat er op sommige markten – met name de arbeidsmarkt en/of goederenmarkten – sprake is van starre prijzen. Dit wordt veroorzaakt doordat er op die markten bepaalde regelingen en instituties bestaan die niet op korte termijn te veranderen zijn. Als we hiervan uitgaan is de volgende vraag of de overheid ten eerste over voldoende inzicht beschikt om de aard van voorkomende onevenwichtigheden te onderkennen, en ten tweede over adequate instrumenten om deze onevenwichtigheden vervolgens ongedaan te maken. Hoewel moet worden erkend dat onze kennis van het economische proces nog veel te wensen overlaat, ben ik toch van mening dat er voldoende inzicht en mogelijkheden aanwezig zijn om in elk geval majeure verstoringen te bestrijden. Dat is iets anders dan de macro-economische 'fine-tuning' uit de hoogtijdagen van het keynesianisme. Voor een dergelijke fijnregeling ontbreekt m.i. het inzicht in de vertragingen en de preciese doeltreffendheid waarmee beleidsmaatregelen werken.

Ook wanneer men bereid is het betoog tot zover te onderschrijven, kunnen er nog praktische bezwaren tegen overheidsinmenging worden ingebracht. Het politieke-besluitvormingsproces en het optreden van pressiegroepen kunnen ertoe leiden dat beleidsinstrumenten worden ingezet op een manier die strijdig is met de eigenlijke bedoeling ervan. De geschiedenis van de jaren zeventig levert daarvan voldoende voorbeelden. Ik trek daaruit echter niet de conclusie dat de overheid daarom van haar instrumenten moet worden beroofd. Liever zou ik pleiten voor wettelijke voorschriften die het gebruik van economische instrumenten door overheden aan nauwe voorwaarden binden en op die manier eigenlijk gebruik tegengaan.

Het zou niet slecht zijn als het macro-economische beleid een zekere rehabilitatie zou ondergaan. Dat de vrije markt ook niet alles is, is nu wel afdoende bewezen. Maar dan moeten wel heel goed de lessen van de jaren zeventig in gedachten worden gehouden. De belangrijkste daarvan is dat overheden niet moeten proberen de coördinerende functie van markten over te nemen. Dat leidt slechts tot economische en politieke verloedering. Maar er ligt wel een taak in het herstellen van fundamentele onevenwichtigheden en het scheppen van voorwaarden waaronder markten goed kunnen functioneren. Die taak is de laatste jaren verwaarloosd. Daarom is er reden voor een macro-economisch reveil.

L. van der Geest

1) Voor een uitvoeriger bespreking van deze kwestie, zie S.K. Kuipers, Over het macro-economische beleid in de jaren tachtig, in A. Knoester (red.), *Lessen uit het verleden*, H.E. Stenfert Kroese B.V., Leiden/Antwerpen, 1987.